

законності і правопорядку, навколишнього природного середовища, всіх суспільних відносин, які встановлені і регулюються правом [4, с. 144]. Перелічені функції умовно можуть бути віднесені до основних функцій Національного бюро, які нерозривно пов'язані з його основним завданням.

Також не можливо оминати увагою ряд допоміжних функцій, які притаманні вказаному органу. До таких функцій відносяться: забезпечення безпеки, зв'язків з громадськістю, управління персоналом, матеріального забезпечення, здійснення юридичних дій та міжнародного співробітництва.

Список використаних джерел

1. Закон України Про Національне антикорупційне бюро України. Редакція від 28.08.2018 № 1698-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>
2. Національне антикорупційне бюро України. Офіційний сайт. Головна / Про Бюро / Структура та керівництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nabu.gov.ua/struktura-0>
3. Гречанюк Р. Функції і повноваження спеціальних антикорупційних органів України, Польщі та Молдови: порівняльний аналіз / Р. Гречанюк // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 2. – С. 41–48
4. Коротич І.І. Функції НАБУ: поняття, зміст та сутність. / І. Коротич // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. – 2015 – Випуск 3–2. Том 3. – С. 142–145

Дюрдь Віталій Іванович,

аспірант кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України **Шакун В. І.**

СУБ'ЄКТ ЗЛОВЖИВАННЯ ВПЛИВОМ (СТ. 369-2 КК УКРАЇНИ)

Анотація. Доповідь присвячена питанню визначення суб'єкта зловживання впливом за трьома частинами статті 369² Кримінального кодексу України; проаналізовано думки науковців щодо визначення кола осіб, які відносяться до таких суб'єктів та наведено власну позицію.

Ключові слова: зловживання впливом, суб'єкт злочину, загальний суб'єкт, спеціальний суб'єкт, службова особа, неправомірна вигода.

Summary. The report is devoted to the issue of determining the subject of trading in influence in three parts of article 369² of the Criminal

Code of Ukraine; analyzed the opinions of scientists to determine the circle of persons belonging to such subjects and represented own position.

Keywords: abuse of influence, subject of a crime, general subject, special subject, official, unlawful benefit.

З самого початку включення статті 369¹ (а згодом – 369²) «Зловживання впливом» до Кримінального кодексу України (надалі – КК), проблема визначення суб'єкта даного кримінального правопорушення в науковому середовищі вирішується неоднозначно і є дискусійною.

Стосовно суб'єкта вчинення правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 369² КК, якого в науковій літературі здебільшого називають суб'єктом «активного» зловживання впливом, позиція вчених та практиків є більш-менш односпайною – такий суб'єкт є загальним, тобто це – фізична осудна особа, якій до вчинення злочину виповнилося 16 років.

Водночас існують кардинально різні правові позиції щодо визначення суб'єкта злочину, передбаченого частинами 2 і 3 статті 369² КК, – суб'єкта так званого «пасивного» зловживання впливом.

1) Так В. І. Тютюгін вважав, що суб'єктом злочину, передбаченого в ч. 1 та ч. 2 ст. 369² КК, може бути тільки приватна особа [1, с. 838].

Згодом думка вченого дещо змінилася і ним вказується, що суб'єктом злочину за частинами 2 і 3 ст. 369² КК також може бути будь-яка особа (в тому числі й службова або така, що надає публічні послуги), але лише в тому випадку, коли зазначені в диспозиції частини 2 або 3 цієї статті і вчинені нею дії не обумовлені її службовим становищем чи наданими їй повноваженнями. У протилежному випадку, тобто коли умовою надання неправомірної вигоди є здійснення впливу на уповноважену особу з використання для цього особою-посередником свого службового становища чи наданих їй повноважень, вчинене кваліфікується за відповідними частинами статей 368, 368³, 368⁴, 369 КК [2, с. 44].

2) А. В. Савченко доводить, що суб'єкт злочину зловживання впливом є загальним, тобто будь-яка особа. При цьому специфікою тих осіб, які вчиняють злочини, передбачені ч. 2 і 3 ст. 369² КК є те, що вони, не маючи статусу службової особи, мають реальну можливість вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави [3, с. 141–143].

3) В. І. Павликівський вказує, що суб'єктом зловживання впливом виступають особи, уповноважені на виконання функцій держави, визначені в пунктах 1-3 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» [4, с. 188].

4) Д. І. Крупко відзначає, що суб'єктом злочину, вказаного в ч. 2 та ч. 3 ст. 369² КК, є особа, яка виконує або обіцяє виконати необхідний

протиправний вплив на особу, уповноважену на виконання функцій держави [5, с. 771–772].

5) О. О. Дудоров та Г. М. Зеленов вважають суб'єкта злочину, передбаченого ч.ч. 2, 3 ст. 369² КК, - загальним [6, с. 488].

Зокрема, О.О. Дудоров вказує, що він допускає таке тлумачення, відповідно до якого суб'єктом зловживання впливом, передбаченого ч. 2 ст. 369² КК, може бути і службова особа, здатна впливати на того, хто уповноважений на виконання функцій держави, шляхом використання можливостей, пов'язаних з її службовим становищем у широкому розумінні цього поняття. Відсутність у ч. 2 ст. 369² КК безпосередньої вказівки на те, що суб'єктом злочину, передбаченого нею, є службова особа, такої можливості не виключає [7, с. 243].

6) М. І. Хавронюк теж зазначає, що суб'єкт зловживання впливом є загальним (будь-яка особа) [8, с. 150, 324].

7) Л. П. Брич відстоює позицію, згідно з якою суб'єкт зловживання впливом може бути тільки спеціальним і вказує, що «особливостями цього спеціального суб'єкта є дві кумулятивні ознаки: 1) особа не наділена статусом службової особи; 2) вона має реальну можливість вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави» [9, с. 1090].

В той же час і Л. П. Брич і І. М. Ясінь [10, с. 162–163] солідарні в тому, що у випадку одержання службовою особою неправомірної вигоди за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави та здійснення такого впливу з використанням свого службового становища, має місце не зловживання впливом, а зловживання владою або службовим становищем

8) О. О. Титаренко відзначає, що з врахуванням положень ст. 22 КК до відповідальності фактично притягуються дві категорії суб'єктів злочину: особи, які досягли віку кримінальної відповідальності (16 р.) (загальний суб'єкт) або службові особи (спеціальний суб'єкт), які одержують неправомірну вигоду за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави (в тому числі поєднане з вимаганням такої вигоди), або пропонують здійснити вплив за надання такої вигоди (ч. 2 та ч. 3 ст. 369² КК) [11, с. 401].

9) Н. М. Ярмаш відстоює думку, що суб'єкт злочину, передбачений усіма частинами ст. 369² КК, законодавцем не визначений і не вказаний у примітці до ст. 364 КК, а відтак ним може бути будь-яка особа [12, с. 176].

10) Н. О. Кочерова [13, с. 134] і вслід за нею О. Т. Омелянович [14, с. 408] вважають, що суб'єктом злочинів, передбачених ст. 369² КК, є будь-яка фізична осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку, в тому числі й службова особа (особа, яка має відповідні функціональні та посадові ознаки), за умови, що обіцяний, запропонований, здійснений нею вплив на особу, уповноважену на виконання функцій держави, зумовлено не наданою їй по службі владою чи службовим становищем,

а близькими, дружніми чи будь-якими іншими відносинами з останньою.

11) В. В. Плекан погоджується, що суб'єктом «пасивного» зловживання впливом може бути будь-яка особа, але лише в тому разі, коли її дії не обумовлені службовим становищем чи наданими їй повноваженнями [15, с. 150–151].

12) В. М. Киричко робить висновок, що стосовно ч. 2 ст. 369² КК: 1) суб'єктом зловживання впливом може виступати лише службова особа або особа, яка надає публічні послуги; 2) під зловживанням впливом слід розуміти лише використання такою особою можливостей, пов'язаних зі своїми службовими (у широкому розумінні) повноваженнями (обумовленими такими повноваженнями) для незаконного впливу на особу, уповноважену на виконання функцій держави [16, с. 45].

Поділяємо бачення О. О. Дудорова [17, с. 163–164] щодо виокремлення трьох основних груп наукових позицій, у яких суб'єкта зловживання впливом, передбаченого ч.ч. 2, 3 ст. 369² КК вважають:

1) загальним – фізична осудна особа, якій до вчинення злочину виповнилося 16 років. Ним може як працівник підприємства, установи, організації, так і особа, яка здійснює професійну діяльність, так і службова особа. У ст. 369-2 КК йдеться про використання особою будь-якого впливу – як службового, так і не пов'язаного із владою, службовим становищем чи повноваженнями особи;

2) спеціальним – це особа, яка має можливість вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, але не є службою особою і такий вплив не пов'язаний із владою, службовим становищем чи повноваженнями особи;

3) спеціальним – особа, яка здатна впливати на того, хто уповноважений на виконання функцій держави, шляхом використання можливостей, пов'язаних з її службовими (в широкому розумінні) повноваженнями (обумовлених такими повноваженнями).

Вважаємо, що суб'єктом злочину, передбаченого ч. 2 і 3 ст. 369² КК є загальний суб'єкт. Тобто будь-яка особа, в тому числі і будь-яка службова особа, зокрема і тоді, коли йдеться про вплив такої особи з використанням належних такій особі влади, службового становища чи повноважень.

В той же час вимушені погодитися з В. М. Киричком [16, с. 44–45] і вказати на парадоксальність ситуації, яка склалася щодо визначення суб'єкта «пасивного зловживання» впливом внаслідок прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 13 травня 2014 р. № 1261-VII [18].

Так у примітці до ст. 354 КК цим Законом визначено, що «під пропозицією у статтях 354, 368, 368³ – 370 слід розуміти висловлення працівнику підприємства, установи чи організації, особи, яка надає

публічні послуги, або службовій особі наміру про надання неправомірної вигоди, а під обіцянкою – висловлення такого наміру з повідомленням про час, місце, спосіб надання неправомірної вигоди».

Цими приписами визначено як зміст пропозиції і обіцянки у складі зловживання впливом, передбаченому ст. 369² КК, так і коло спеціальних суб'єктів злочину, передбаченого ч. 2 та 3 цієї статті і які вчиняють прийняття пропозиції, обіцянки неправомірної вигоди або пропонують чи обіцяють здійснити вплив за надання такої нагоди. Такими суб'єктами є: 1) працівник підприємства, установи чи організації; 2) особа, яка надає публічні послуги; 3) службова особа.

Отже, суб'єктом «пасивного» зловживання впливом при отриманні неправомірної вигоди за вплив виступає загальний суб'єкт, а при прийнятті пропозиції, обіцянки або при пропонуванні чи обіцянці здійснити такий вплив – спеціальний суб'єкт.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг.ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. -5те вид., допов.-Х.: Право, 2013. Т.2: Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с.

2. Тютюгін В. І. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : навч.-практ. посіб. / В. І. Тютюгін, Ю. В. Городецький, С. В. Гізімчук ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна. – Х. : Право, 2014. – 232 с.

3. Савченко А.В. Корупційні злочини (кримінально-правова характеристика). Навч.посіб./ А.В. Савченко – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 168 с.

4. Павликівський В.І. Трансформація ознак суб'єкта корупційних правопорушень у кримінальному праві (с. 186–192, Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції в Україні : матеріали науково-практичної конференції (19 квітня 2013 року, м. Харків) / МВС України, Харківський нац. ун-т внутр. справ; Кримінологічна асоціація України. – Х. : Золота миля, 2013. – 322 с.

5. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар. Вид. восьме, перероб. та доп. / відп. ред. Є. Л. Стрельцов. – Х. : Одиссей, 2012. – 904 с.

6. Кримінальне право (Особлива частина): підручник у 2 т. / За ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. – Луганськ: Елтон-2, 2012. – т. 2. – 488 с.

7. Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства / За ред. М. І. Хавронюка. – К.: ВД «Дакор», 2016. – 496 с.

8. Хавронюк М.І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». – К.: Атіка, 2011. – 424 с.

9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 9-те вид., перероб. і допов. / А. М. Бойко, Л. П. Брич, В. К. Гришук та ін.; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2012. – 1316 с.

10. Ясінь М.І. Кримінально-правова кваліфікація незаконного збагачення за законодавством України: Дис... канд.юрид.наук: 12.00.08 / М.І. Ясінь / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Л., 2017.

11. Титаренко О. О. Щодо кримінальної відповідальності за зловживання впливом (ст. 369-2 КК України) / О. О. Титаренко // Кримінальний кодекс України: 10 років очікувань: тези доповідей та повідомлень учасників Міжнародного симпозиуму, 23–24 вересня 2011 р. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – С. 399–403.

12. Ярмиш Н. М. Проблеми кримінально-правової кваліфікації (злочини проти життя та здоров'я особи, проти власності, у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг): навч. посіб. – К.: Національна академія прокуратури України, 2014. – 192 с.

13. Кочерова Н. О. Зловживання впливом: соціальна обумовленість криміналізації та характеристика складу злочину : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Н. О. Кочерова ; Держ. наук.-досл. ін-т МВС України. – К., 2013. – 214 с.

14. Омелянович О. Т. Напрями вдосконалення кримінально-правових засобів боротьби із неправомірними вигодами за зловживання впливом (ст. 369-2 КК) / О. Т. Омелянович // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 4. – С. 407–411.

15. Плекан В.В. Кримінальна відповідальність за посередництво у наданні та (або) одержанні неправомірної вигоди : Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.В. Плекан; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2016. – 226 с.

16. Киричко В.М. Проблеми визначення суб'єкта зловживання впливом (ч. 2 ст. 369-2 КК України) та її вирішення / В.М. Киричко // Проблеми законності: зб. наук. пр. – Харків, 2015. – Вип. 128. – С. 38–46.

17. Дудоров О.О. Зловживання впливом: у пошуках істини між «духом» і «буквою» кримінального закону / О.О. Дудоров // Право і громадянське суспільство. – № 3. 2015. – С. 136–178.

18. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 13 травня 2014 р. № 1261-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1261-18>.